

KONGRES EVROPSKE SEKCIJE »KONFERENCIJE KATOLIČKIH TEOLOŠKIH USTANOVA

BARCELONA, 28. III. 1989. DO 1. IV. 1989.

Nakon Drugoga vatikanskog sabora uočila se potreba da se katolički teološki fakulteti širom svijeta povežu u jednu organizaciju u kojoj bi izmjenjivali iskustva i nastojali oko promicanja teološkog studija u suvremenim prilikama, pri čemu bi naglasak bio na strukturalnoj i organizacijskoj strani. Kongresi se održavaju svake druge godine na svjetskoj razini (iduće, 1990. god. u Bangaloreu, Indija), a u međuvremenu su regionalni kongresi. Tako je ove godine Evropska selekcija održala svoj kongres u Barceloni od 28. III. do 1. IV. 1989. Na sudjelovanje u radu tih kongresa u prvom su redu pozvani dekani ili predkani teoloških fakulteta. Na kongresu u Barceloni sudjelovalo je tridesetak delegata, većinom iz srednje i zapadne Evrope. Kako se može i očekivati, Španjolska je bila dobro zastupljena, a također i Nizozemska. Od fakulteta njemačkog govornog područja bili su predstavnici iz Eichstättu, Luzerna i Graza, a iz istočnih zemalja bio je samo predstavnik iz Poljske (Wrocław) te predstavnik katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu (dr. Marijan Valković). Kongres je održan u salezijanskom domu za duhovne vježbe »Mater Salvatoris« povrh Barcelone.

Opća tema kongresa bila je: »Mjesto teoloških fakulteta u trokutu Crkva – država/društvo – sveučilišni svijet (znanstveni-kulturni).« Tri krupne teme, a svakoj je bio posvećen jedan temeljni referat iz različitih kulturnih sredina.

Odnos »fakultet država/društvo« obradio je Knut Walf, profesor kanonskog prava u Nijmegenu. On je uzeo kao primjer situaciju u Njemačkoj, gdje su teološki fakulteti u sklopu državnih sveučilišta (a i Teološki fakultet katoličkog sveučilišta u Eichstättu na poseban je način povezan s državom, koja plaća 90% svih troškova). Predavač je dao kratak povijesni prikaz i zadržao se na sadašnjoj situaciji, koja je određena sljedećim dokumentima: a) konkordati s Bavarskom (1924.), Pruskom (1929.), Badenom (1932.); b) državni konkordat (Reichskonkordat) od 20. VII. 1933.; c) konkordati s raznim saveznom pokrajinama (Länder) nakon 1945.; d) konstitucija »Sapientia Christiana« od 15. IV. 1979. i tzv. akomodacijski dekret (za Njemačku) od 1. I. 1983.

Glavni problemi nastaju kad je riječ o »nihil obstat« sa strane crkvene vlasti s obzirom na popunjavanje katedri i eventualno otpuštanje nekog profesora.

Problem ne nastaje samo kad se radi o vjeri i moralu nego danas sve više kad laici teolozi bivaju kandidirani za neke katedre. A laici danas prevladavaju među asistentima, pak i docentima. Ima laika profesora, čak i žena, a navodi se i primjer Innsbrucka gdje je žena postala dekan fakulteta.

Referent je istaknuo kako je vrlo teško spojiti zahtjeve konkordatnih propisa sa »Sapientia Christiana«. Po rješavanju raznih sporova država je vrlo susretljiva te nerijetko dolazi do kršenja konkordatnih sporazuma, posebice kad se radi o »nihil obstat«. S druge strane, u modernom pluralističkom društvu kao što je njemačko država može biti zainteresirana za teološke fakultete u sklopu sveučilišta, ukoliko se teologija priznaje kao znanost u kojoj vladaju znanstveni kriteriji. Autor smatra da je u Njemačkoj ugrožen »znanstveni« status teologije. Crkve imaju pravo definirati svoj položaj i svoje zahtjeve, ali teološki fakulteti kao mostovi prema državi/društvu imaju svojih specifičnosti. Prije svega, teologija je danas prestala biti isključivo klerička disciplina. Nju sve više studiraju i laici. Ukoliko je ona dio kulture, utoliko je i država zainteresirana za studij teologije, jer je to tradicija na području njemačkoga govornog područja. S druge strane, što je slabiji utjecaj Crkve, to je i manji interes države/društva i za teološke fakultete. U općoj ekonomskoj recesiji i ekonomski razlozi navode državu da smanji svoje izdatke, pa to pogađa i teološke ustanove ovisne o državnoj pomoći. U Nizozemskoj, na primjer, gdje su prilike slične onim u Njemačkoj, država namjerava spojiti neke visoke teološke ustanove, i to iz financijskih razloga.

Isusovac Bernard Sesboué (Centre Sévres, Pariz) u svojem je referatu obradio temu »Teološki fakulteti u odnosu prema Crkvi«. On je najprije prikazao povijest razvoja teoloških fakulteta, počevši od njihove »prapovijesti« u patriističko doba kad postoji dvostruki oblik teološkog obrazovanja i naučavanja: s jedne strane laici (Justin, Klement Aleksandrijski, Origen), a na drugoj veliki biskupi koji su ujedno i veliki teolozi. Kako je poznato, sveučilišta i teološki fakulteti nastaju u srednjem vijeku. Teološki fakulteti imaju snažno mjesto u životu Crkve. Sv. Toma čak govori o dvostrukom »Učiteljstvu«, naime, o »pastoralnoj katedri« i o »učiteljskoj katedri«. Unatoč nedorečenostima, bilo je nešto zdravo u tom razlikovanju, kao i u pluralizmu teoloških škola. To će potrajati do francuske revolucije. Kasnije će teološki fakulteti, osobito u romanskim krajevima, biti više pod izravnim nadzorom crkvenih vlasti (Gregoriana, Louvain). U isto vrijeme sve se veće značenje daje »učiteljstvu« Crkve, shvaćenom u novom smislu.

Što se tiče današnjih crkvenih dokumenata o teološkim fakultetima, referent je naveo sljedeće: a) »Sapientia Christiana«; b) Govor Ivana Pavla II. njemačkim teolozima u Altöttingu 1980.; c) Statut međunarodne teološke komisije (1982.); d) Zakonik kanonskog prava (1983.); e) nacrt dokumenta o katoličkim sveučilištima (1988.). Referent smatra da na teorijskom i načelnom planu postoji sloboda teološkog naučavanja i istraživanja, ali teologija se sve više stavlja u službu hijerarhije, uz opasnost da izgubi svoju specifičnu zadaću unutar Božjega naroda. Na praktičnome planu on vidi klimu relativnog nepovjerenja prema teolozima i njihovu radu.

Na kraju referent se pozabavio problemima koji po njemu imaju temeljnu važnost: a) Odnos autoriteta i istine. Danas su najžešća pitanja na području etike. b) Ekleziološka funkcija teologije. Treba razlikovati teologiju ukoliko je dio funkcije sakramenta reda i ukoliko je ona legitimna aktivnost svakog: krštenika: »Teološki su fakulteti u središtu ove napetosti: institucijske veze s hijerarhijom i eklezijalna funkcija koja pripada narodu krštenika«. c) Suradnja teoloških fakulteta s učiteljstvom i hijerarhijom na području pastora. Postoje brojne napetosti. Bilo bi od goleme koristi izraditi norme ponašanja (deontologiju).

Josep M. Rovira Belloso (Barcelona) obradio je treću temu: »Teološki fakulteti i sveučilišni svijet (znanstveno-kulturni). Pošao je od situacije u Španjolskoj gdje teološki fakulteti nisu u sklopu državnih sveučilišta (jedan je u sastavu privatnog sveučilišta u Navarri). Opća društvena situacija i u Španjolskoj označena je sekularizacijom i pluralizmom. On se pita koja je tu uloga teologije i teoloških fakulteta. Oslanjajući se na Pannenberg (Wissenschaftstheorie und Theologie) i Daniela Bella (The Cultural Contradictions of Capitalism) Rovira Belloso donosi slijedeće razloge koji opravdavaju mjesto teologije i teoloških fakulteta u suvremenome akademskom pogonu: a) Raspravljajući o Bogu znanstvenom metodom, teologija brani racionalnost, dakle i univerzalnost kršćanstva. b) Teologija pomaže znanostima da budu otvorene prema transcenciji. c) Teologija pomaže povezivanju i jedinstvu ljudskog znanja. Navodeći Bella, on nadalje kaže kako teologija: d) ujedno je sjećanje na tradiciju i e) bori se protiv demonskog elementa u ljudskome društvu.

Autor završava svoj referat kako je teologiji svakako mjesto u današnjem sveučilišnom i znanstveno-kulturnom svijetu. No konkretizacija toga prelazi kompetenciju teologa kao takvih. Mnogo ovisi o crkvenim i društveno-političkim vlastima i ostalim akademskim ustanovama. U svakom slučaju, teološki fakulteti treba da budu svjesni svoje znanstvene, kulturne i društvene dimenzije.

Iako su sudionici potjecali iz kulturnih sredina s različitim akademskim tradicijama, u bitnim stavovima nije bilo razilaženja. Očito su svi osjećali da teolozi i teološki fakulteti, s jedne strane, imaju svoju specifičnu ulogu unutar Božjeg naroda i kako teologija nije klerički monopol, iako u nužnome zajedništvu s hijerarhijom, a, s druge strane, kako imaju važnu ulogu i u modernoj kulturi sekulariziranog svijeta. Nije, dakle, cilj povlačiti se u unutarcrkvenu kleričku zatvorenost, nego ući u dijalog na različitim razinama s modernim svijetom. Teološki fakulteti će to ostvariti ne samo pripremajući buduće svećenike i redovnike nego i zrele i obrazovane laike, muškarce i žene, koji će na raznim mjestima praviti most između kršćanske vjere i moderne kulture, iskrene vjernike koji cijene moć uma i ulogu znanosti. Vjerojatno više nego ikada, danas nam je potrebna »ratio fide illustrata«. Odatle i potreba teoloških fakulteta i sličnih teoloških ustanova ne samo za Crkvu nego i za suvremeni svijet.

Marijan Valković